

การบูรณาการพุทธธรรมในโครงการชีววิถี เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง

THE INTEGRATION OF BUDDHADHAMMA IN THE BIO-WAY PROJECT FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE ELECTRICITY GENERATING AUTHORITY OF THAILAND, MAE MOH DISTRICT, LAMPANG PROVINCE

จันทนา จิตวิริยานันท์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

chaochiu@hotmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาชีววิถีในบริบทปัจจุบัน 2) เพื่อศึกษาโครงการชีววิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง 3) เพื่อวิเคราะห์การบูรณาการพุทธธรรม ในโครงการชีววิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง

การวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบคุณภาพ พื้นที่วิจัยคือหมู่บ้านสบจาง ตำบลนาสัก กลุ่มเป้าหมายคือ 1) กลุ่มผู้ดำเนินการโครงการชีววิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อำเภอมะแมะ จำนวน 3 คน 2) กลุ่มชุมชนบ้านสบจาง ตำบลนาสัก ผู้นำท้องถิ่น 1 คน แกนนำเกษตรกร 10 คน รวมจำนวน 12 คน 3) กลุ่มพัฒนาชุมชนและศูนย์การเรียนรู้ จำนวน 2 คน โดยใช้เครื่องมือการวิจัย 3 ชนิด คือ 1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก 3) การสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชีววิถีอยู่บนแนวคิดเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน กิจกรรมทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน 2) โครงการชีววิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง ดำเนินกิจกรรมวิถีเกษตรปลอดสารพิษด้วยการประยุกต์ใช้ความรู้ทางชีววิทยา 3) บูรณาการวิถีที่ประยุกต์ใช้ความรู้ทางชีววิทยา 3) บูรณาการวิถีที่ประยุกต์ใช้ความรู้ทางชีววิทยา ด้วยการมองตามเหตุปัจจัยของสรรพสิ่งมีความเกี่ยวเนื่องต่อกันและกันไม่สิ้นสุด จึงยังรู้คุณค่าการหมุนเวียนใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยวิถีแห่งปัญญาในระดับคุณธรรม

คำสำคัญ: ชีววิถี, การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, ความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม, ภูมิธรรมชาติ

Abstract

The thesis entitled “The integration of Buddhadhamma in the Bio-way project for sustainable development of the Electricity Generating Authority of Thailand, Mae Moh district, Lampang province” consisted of three objectives. The study aimed: 1) to

study the Bio-way in nowadays' context, 2) to study the Bio-way project for sustainable development of the Electricity Generating Authority of Thailand, Mae Moh district, Lampang province, and 3) to analyze the integration of Buddhhadhamma in the Bio-way project for sustainable development of the Electricity Generating Authority of Thailand, Mae Moh district, Lampang province. This is a qualitative research. The research area was the community around the Electricity Generating Authority of Thailand in Mae Moh district with the specific area scope in Baan Sop Chang community of Na Sak sub-district. The research target groups were 1) 3 active staffs from the Bio-way project for sustainable development of the Electricity Generating Authority of Thailand, Mae Mo district, 2) 1 local leader from Baan Sop Chang community of Na Sak sub-district and 10 farming leaders, and 3) the community development and learning center group e.g. staffs of the Non-Formal Education and skilled villagers in agriculture in total of 2 persons. The research instruments were 1) participant observation, 2) in-depth interview, and 3) group conversation. The data was created through the descriptive analysis and synthesis.

The results of the research were as follows:

1) The Bio-way was based on the eco-friendly concept which could be applied in daily life such as activities on social and economics for the purpose of sustainable development.

2) The Bio-way project for sustainable development of the Electricity Generating Authority of Thailand, Mae Mo district, Lampang province was carried out through the activity on promoting ways of non-toxic agriculture in Baan Sop Chang community.

3) The nature law of all existences and beings was impermanence (to arise, to exist and to perish) and everything was independent with other things according to the law of cause and effect. Humans, therefore, realized the values of circulation and use of resources efficiently through the way of wisdom.

Keywords: Biological way of life, The Electricity Generating Authority Of Thailand, Environment friendly, Natural law.

บทนำ

เกษตรกรรมปัจจุบันนี้ใช้สารเคมีทางการเกษตรมากมาย เช่น สารกำจัดวัชพืชและแมลงสารป้องกันและกำจัดโรคพืช ปุ๋ยเคมี เป็นต้น การนำไปใช้ทำให้เกษตรกรมีโอกาสสัมผัสและนำสู่ร่างกายได้ง่าย เกิดการตกค้างของสารเคมีในผลผลิตทางการเกษตรสู่ผู้บริโภค รวมถึงการแพร่กระจายความเป็นพิษลงสู่สิ่งแวดล้อม ทำลายพืชและแมลงบางชนิดที่มีประโยชน์ในระบบนิเวศ ผลกระทบมากมายที่เกิดขึ้นจากการนำสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชมาใช้ไม่ถูกต้องเหมาะสม ได้ก่อให้เกิดปัญหาต่อคุณภาพชีวิตสิ่งแวดล้อมและความไม่สมดุลต่อระบบนิเวศโดยหมายถึงชีวิตมนุษย์เอาไว้ด้วย

ข้อมูลจากสำนักกระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค ด้านการเฝ้าระวังกลุ่มโรคจากการประกอบอาชีพและสิ่งแวดล้อม ระหว่างปี พ.ศ. 2544 - 2560 แสดงรายงานผู้ป่วยได้รับพิษสารเคมีป้องกันการกำจัดศัตรูพืช มีผู้ป่วยสูงสุดในปี พ.ศ. 2560 จำนวน 5,235 ราย ต่อประชากรแสนคน เป็นที่น่าสนใจว่า เมื่อชุดข้อมูลจัดแบ่งตามรายภาค พบว่ามีจำนวนผู้ป่วยสูงสุดอันดับหนึ่งในภาคเหนือ ถัดไปเป็นภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ (กรมควบคุมโรคติดต่อ, 2560: 242) สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้กันมากในภาคการเกษตร เข้าสู่ร่างกายมนุษย์จากการได้สัมผัสสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ผ่านทางระบบการทำงานต่าง ๆ ของร่างกาย ทำให้เกิดอาการระคายเคืองหรือเจ็บป่วยตั้งแต่เล็กน้อยจนถึงเสียชีวิต ขึ้นอยู่กับระดับความเข้มข้น ระยะเวลา ปริมาณที่ได้รับ เมื่อสะสมในร่างกายเป็นเวลานาน จะส่งผลต่อความผิดปกติในระบบการทำงานของร่างกาย ผลกระทบชี้ชัดว่าสารเคมีทางการเกษตรมีความเป็นพิษสูง จัดว่าเป็นวัตถุอันตรายต่อร่างกายมนุษย์ สร้างความเสียหายให้เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ การทำเกษตรกรรมในสมัยปัจจุบันจึงควรมีการปรับปรุงและพัฒนาหาวิธีการที่เหมาะสม โดยตระหนักความปลอดภัยทั้งเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภค ตลอดจนจัดการวิธีผลิตทางการเกษตรที่ไม่เจือปนสารเคมี หันมาใส่ใจเรื่องคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม ร่วมกับโลกปัจจุบันที่กำลังให้ความสำคัญกับความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมในทุกกิจกรรม เพื่อการมีส่วนร่วมไปสู่เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม

ด้วยเหตุนี้ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อำเภอมะเมาะ จังหวัดลำปาง ที่มีภารกิจหลักคือการจัดหาแหล่งผลิตและผลิตพลังงานไฟฟ้าให้เพียงพอแก่ความต้องการเพื่อการพัฒนาประเทศ มีการดำเนินงานภายใต้มาตรการการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมตามมาตรฐานระดับสากลอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันต้องเป็นมิตรกับสังคมและสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน (กองพัฒนาสังคมและสิ่งแวดล้อม ฝ่ายกิจการสังคม การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, 2559: 100) ครอบคลุมถึงงานด้านพัฒนาคุณภาพชีวิตและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนรอบการไฟฟ้าแม่เมาะ ซึ่งถือว่าเป็นภารกิจที่สำคัญในการเอื้อประโยชน์แก่สังคมและสิ่งแวดล้อม จึงได้นำแนวพระราชดำริเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงมาดำเนินการอย่างเป็นรูปธรรม ผ่านกิจกรรมสนับสนุนวิถีเกษตรกรรมแบบธรรมชาติ เป็นเครื่องมือเข้าไปสู่การมีส่วนร่วมกับชุมชนรอบการไฟฟ้าแม่เมาะด้วย “โครงการชีววิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน”

จึงเป็นการผสมผสานภารกิจหลักของการไฟฟ้าแม่เมาะ ร่วมกับการดูแลคุณภาพวิถีชีวิตชุมชนและอนุรักษ์ฟื้นฟูสภาพสังคมกับสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไป ดังนั้นเมื่อการพัฒนาถูกดำเนินไปพร้อมกันทั้งมิติทางสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมอย่างถูกต้อง ย่อมเกิดแนวทางแห่งการอยู่ร่วมกันโดยสวัสดิภาพอย่างยั่งยืน

เมื่อพิจารณาประกอบเข้ากับหลักพุทธธรรมซึ่งมองเรื่องการอยู่ร่วมกันของสรรพสิ่งรวมถึงสิ่งแวดล้อมทางสังคม มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน พึ่งพาอาศัยกันและกันอย่างเป็นระบบ เมื่อสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงย่อมกระทบต่อสิ่งอื่น ๆ ตามไปด้วย มองสิ่งทั้งหลายเป็นเรื่องของธรรมชาติและกฎธรรมชาติ เป็นความจริงที่เป็นอยู่อย่างนั้นตามธรรมชาติของมัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554 : 27) เช่นเดียวกับหลักอทิปปัจจยตาในแง่ความเป็นไปของทุกข์ การเกิดขึ้นของปัญหาต่าง ๆ เสมือนกลุ่มด้ายพันกันยุ่งเหยิงจะคลายปมย่อมทำได้ยาก เมื่อมนุษย์ไม่ตระหนักถึงความสัมพันธ์ของปัจจัยทั้งหลายตามเหตุและผล การดำเนินงานหรือการพัฒนาใด ๆ จึงประสบกับปัญหามากกว่า ประสบความสำเร็จ ภาครัฐและภาคเอกชนในปัจจุบันนี้เริ่มนำแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เข้ามาประยุกต์ใช้ภายใต้ภารกิจหลักขององค์กร เพื่อให้สอดคล้องตามทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญในระดับสากล

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา การบูรณาการพุทธธรรมในโครงการชีวิวิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อำเภอมะเมาะ จังหวัดลำปาง เพื่อเป็นแนวทางของวิถีชีวิตด้านการเกษตรกรรมด้วยระบบธรรมชาติ พึ่งพาฐานทรัพยากรในท้องถิ่นหมุนเวียนกลับมาใช้ประโยชน์ในแปลงเกษตรของตนเอง สามารถทดแทนการใช้สารเคมีอันตรายในกิจกรรมภาคการเกษตร จึงมีความปลอดภัยทั้งด้านการผลิตและการบริโภค ผลที่เกิดตามมานั้นคือความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ลดปริมาณของเหลือใช้ทางการเกษตรและการเผาทำลายเช่นในอดีตที่ผ่านมา สอดคล้องด้วยหลักศาสนธรรมว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ มีความเกี่ยวเนื่องต่อกันอย่างกลมกลืน ด้วยการพึ่งพาอาศัยกันและกันโดยไม่สิ้นสุด ฉะนั้นการพัฒนาจึงควรปรับบทบาทการดำเนินงานด้วยความตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อสังคม คู่ມครองทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ของคนในรุ่นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาชีวิวิถีในบริบทปัจจุบัน
- 2) เพื่อศึกษาโครงการชีวิวิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อำเภอมะเมาะ จังหวัดลำปาง
- 3) เพื่อวิเคราะห์การบูรณาการพุทธธรรมในโครงการชีวิวิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อำเภอมะเมาะ จังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้ทั้งการวิจัยภาคเอกสารและภาคสนาม เพื่อรวบรวมข้อมูล ประมวลผลในการวิจัย มีรายละเอียดดังนี้

1 ภาคเอกสาร

ศึกษาแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม นิเวศวิทยา การพัฒนาที่ยั่งยืน ความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ที่คล้ายคลึงแนวทางชีววิถี ซึ่งหมายถึงการดำเนินชีวิต ที่พึ่งพาธรรมชาติ ปฏิเสธสารเคมี ความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและอนุรักษ์ระบบนิเวศ โดยศึกษาจาก งานเขียน งานวิจัย บทความ วารสาร สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ รวมถึงคัมภีร์พระไตรปิฎก อรรถกถา ตำราทาง พระพุทธศาสนา ร่วมกับข้อมูลจากการวิจัยภาคสนาม การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม

2 ภาคสนาม

พื้นที่วิจัยครั้งนี้คือหมู่บ้านสบจาง ตำบลนาสัก อำเภอมะแมะ จังหวัดลำปาง ได้กำหนด กลุ่มเป้าหมายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม คือ

- 1) กลุ่มผู้ดำเนินการของโครงการชีววิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อำเภอมะแมะ รวมจำนวน 3 คน
- 2) กลุ่มชุมชนในพื้นที่รอบการไฟฟ้าแม่เมาะ ได้แก่ บ้านสบจาง ตำบลนาสัก ผู้นำท้องถิ่น 1 คน แกนนำเกษตรกร 10 คน รวมจำนวน 11 คน
- 3) กลุ่มพัฒนาชุมชนและศูนย์การเรียนรู้ ได้แก่ ปราชญ์ชาวบ้านด้านเกษตรกรรมหรือหมอดิน เจ้าน้ำที่การศึกษาออกโรงเรียน รวมจำนวน 2 คน

3 เครื่องมือการวิจัย ประกอบด้วยเครื่องมือ 3 ชนิด คือ

- 1) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) กับกิจกรรมชีววิถีในพื้นที่วิจัย ภาคสนาม โดยการติดตามอย่างเป็นธรรมชาติ บันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกตตามความเป็นจริง ซึ่งข้อมูลจากการสังเกตอาจไม่เพียงพอ จึงต้องการมีส่วนร่วมด้วยการปฏิบัติเพื่อข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริงมากขึ้น
- 2) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) เป็นการค้นหาข้อมูลอย่างเป็นทางการที่ได้จากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีประสบการณ์ ความรู้ลึกซึ้ง เหมาะสมกับวัตถุประสงค์การวิจัย
- ๓) การสนทนากลุ่ม (Focus group) เพื่อให้เกิดการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ที่ผู้ สันทนาแลกเปลี่ยนทัศนะกันอย่างกว้างขวางตรงประเด็น เพื่อตอบคำถามการวิจัย

4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้รับข้อมูลจากการศึกษาภาคสนามหลายประเภท การจดบันทึก ถอดข้อความจากการ สัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม นำมาจำแนกข้อมูลจัดหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

นำไปวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลภาคเอกสาร วิเคราะห์โดยการตีความเปรียบเทียบข้อมูล เชื่อมโยงหาความสัมพันธ์และสรุปคำตอบอย่างชัดเจน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาตามวัตถุประสงค์ด้วยวิธีการดำเนินการวิจัยโดยเครื่องมือที่กำหนดไว้ 3 ชนิด รวบรวมข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคเอกสารและภาคสนาม จำแนกหมวดหมู่ให้ตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนด นำไปสู่การประมวลผล วิเคราะห์ ตีความ เชื่อมโยงข้อมูลโดยหลักพุทธธรรมบูรณาการถึงความสำคัญของการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์และธรรมชาติ และสามารถประยุกต์ใช้ผลการศึกษาวิจัยเพื่อคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่อประโยชน์ของคนในรุ่นต่อไป ซึ่งจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนขึ้นได้

1. ชีวิตวิถีในบริบทปัจจุบัน

ทิศทางการพัฒนาของประเทศทั่วโลก ได้ร่วมกันทำข้อตกลงการพัฒนามนุษย์และสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน ด้วยเป้าหมายทางด้านสิ่งแวดล้อมเป็นองค์รวมเดียวกัน ดังนั้นกิจกรรมที่สนับสนุนแนวคิดรักษาสันติภาพหรือความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมจึงมีความเป็นสากล ที่สมควรนำมาสู่การปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรม การบริโภคสินค้าและบริการสิ่งใดก็ตามควรต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุด เพราะวิถีชีวิตมนุษย์ยังต้องพึ่งพาสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ และจะต้องเป็นการพึ่งพากันในลักษณะเกื้อกูล ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เพื่อร่วมกันแผ่ขยายความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมให้เข้ามาสู่วิถีชีวิตและการพัฒนาทั้งในปัจจุบันและอนาคต ชีวิตวิถีจึงหมายถึงการประยุกต์ใช้ความรู้ทางชีววิทยา (Biology) และกระบวนการทางชีวภาพ ซึ่งเกี่ยวข้องกับธรรมชาติของสิ่งมีชีวิต นำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ในวิถีชีวิต (สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ, 2548 : 39). ในลักษณะการพึ่งพาอาศัยเป็นมิตรที่เกื้อกูลต่อกัน โดยไม่ทำลายและรู้จักการหมุนเวียนใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทดแทนการพึ่งพาสารเคมี จึงช่วยอนุรักษ์ระบบนิเวศรวมถึงความสามารถในการตอบสนองการดำเนินชีวิตอย่างปลอดภัยและพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในปัจจุบันและอนาคต

เรื่องนี้สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมทางพระพุทธศาสนา ด้านความตระหนักถึงความสัมพันธ์ของทุกชีวิตต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความเกี่ยวข้องมีอาจแยกจากกันไม่ได้ พระพุทธเจ้าผู้ตรัสรู้กฎของธรรมชาติอันสูงสุด ทรงแสดงพุทธบัญญัติต่อสิ่งแวดล้อมแก่เหล่าพระสาวกของพระองค์ ให้มีความยินดีพอใจในเครื่องปัจจัย ๔ โดยเฉพาะเรื่องการใช้จีวร ทรงตรัสสอนให้พิจารณาด้วยปัญญาถึงการใช้สอยเฉพาะเห็นในความว่ามีค่าน้อย หาได้ง่ายและไม่มีโทษ (ขุ.ขุ. (ไทย) 25/101/478). เช่นการใช้ประโยชน์จีวรจนถึงที่สุดของพระอานนท์ เมื่ออยู่ในวิสัยที่ยังใช้งานได้จึงหาวิธียืดอายุการใช้งานให้ยาวนานขึ้น ตลอดจนพุทธบัญญัติที่ปรากฏอยู่ในพระธรรมวินัย เช่น ภูตคามสิกขาบท ห้ามการพรากของเขียว (วิ.ม. (ไทย) 2/90/278). สัปทานสิกขาบท การปฏิบัติโดยไม่ระวังทำให้สิ่งมีชีวิตตาย (วิ.ม.

(ไทย) 2/139/314). การใช้ส่วนประกอบของพืชเป็นน้ำย้อมจีวร รวมถึงน้ำมูลรณาดองลูกสมอในสมัย พุทธกาล ซึ่งแสดงถึงชีวิตวิถีด้านการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมตามหลักธรรมชาติบำบัดที่ไม่เกิดอันตราย เทียบได้กับการผลิตน้ำหมักชีวภาพเพื่อการรักษาโรค ถือเป็นยาชนิดหนึ่ง ฦภัทร เตียววิไล, 7 (1) : 68. ถือได้ว่าเป็นการแสดงเจตนารมณ์ที่เด่นชัดเรื่องการหลีกเลี่ยงเพิ่มปริมาณของเสียในธรรมชาติ ป้องกัน การละเมิดต่อสิ่งมีชีวิตทุกชีวิตในธรรมชาติ พุทธบัญญัติทั้งหลายจึงเป็นไปเพื่อสร้างภาวะสัมพันธ์ของ สรรพชีวิตในธรรมชาติให้เหมาะสมแก่การดำรงชีวิตโดยสันติสุข เพราะพระพุทธรศาสนาองว่าการ เปียดเบียนต่อชีวิตเป็นการเพิ่มทุกข์ให้แก่กันไม่สิ้นสุด เป็นสิ่งขวางกั้นเป้าหมายสูงสุดของชีวิต

นอกจากนั้นความสงบสมบูรณ์ของธรรมชาติ ยังเอื้อประโยชน์แก่พระภิกษุผู้อยู่ใกล้ชิด ธรรมชาติ จักได้พิจารณาเห็นความจริงของสิ่งทั้งปวงอันเป็นเหตุเป็นผล อาศัยอิงกันโดยสอดคล้องเกี่ยวเนื่องกันไม่สิ้นสุดตามกระบวนการของกฎธรรมชาติ กล่าวได้ว่าเมื่อภิกษุกระทำความเป็นอยู่ในลักษณะ ผู้เลี้ยงง่าย เพียงสมควรแก่การกำจัดกิเลสซึ่งเป็นอุปสรรคบรรลุนิพพานสูงสุด ธรรมชาติจึงเป็นเครื่องมือ ช่วยให้เห้นทุกแง่มุมของความเกาะเกี่ยวกันตามเหตุปัจจัย ดังนั้น พระพุทธรศาสนาได้คอยเกื้อหนุน เฉพาะแนวทางอนุรักษธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุล อนุเคราะห์ทั้งการเกิดปัญญาบรลุนิพพาน และอนุเคราะห์ต่อมนุษย์ให้สามารถลดความรุนแรงจากปัญหาสิ่งแวดล้อมได้

2. โครงการชีวิตวิถี เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อำเภอ แม่เมาะ จังหวัดลำปาง

โครงการชีวิตวิถี เป็นแหล่งศึกษาถ่ายทอดองค์ความรู้เกษตรกรรมปลอดภัยและมี และสนับสนุน ส่งเสริมให้ชุมชนรอบการไฟฟ้าแม่เมาะ เรียนรู้เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ชีวิตวิถีในเกษตรกรรมอันเป็น วิถีชีวิตของชุมชนรอบการไฟฟ้าแม่เมาะ ด้วยกระบวนการชีวภาพจากการทำหน้าที่ของจุลินทรีย์ที่มี ประสิทธิภาพในธรรมชาติ ได้ช่วยคืนความอุดมสมบูรณ์ของดินกลับสู่แปลงเกษตร โดยไม่พึ่งพาสารเคมี เกษตรกรรมของชุมชนรอบการไฟฟ้าแม่เมาะจึงมีความปลอดภัยทั้งเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภค ก่อให้เกิดคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อมที่มีความสมบูรณ์ตามมา อันเป็นพื้นฐานในการเพิ่มความสามารถ การพัฒนาด้านอื่น ๆ ให้เกิดประสิทธิภาพก้าวหน้ายิ่งขึ้นไปได้

การดำเนินกิจกรรมของโครงการชีวิตวิถี มีทิศทางที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชนดั้งเดิมใน อำเภอแม่เมาะคือเกษตรกรรม ด้วยการจัดกิจกรรมฝึกปฏิบัติใช้ภูมิปัญญาพื้นบ้านเข้ามาผสมผสานกับ ศาสตร์วิทยาศาสตร์สากล ทำจากสิ่งง่าย ๆ และใช้วัสดุในท้องถิ่นที่ชุมชนมีอยู่ โดยมีการวางแผนทำ ตามลำดับขั้นตอน สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชน ร่วมรับฟังและรับรู้ข่าวสารหรือปัญหาจากชุมชน หาวิธีการกระตุ้นให้เกิดความสนใจ แล้วจึงชักชวนให้เข้าใจธรรมชาติระบบนิเวศ เมื่อเกิดความสนใจขึ้นแล้ว กระบวนการเรียนรู้จึงเกิดขึ้นตามมา ทำให้เกิดระเบิดจากข้างในของเกษตรกร ด้วยการสมัครร่วม โครงการเพื่อแก้ปัญหาของตนเองเริ่มจากจุดเล็ก ๆ และทำง่าย ๆ ก่อน โดยการทำปุ๋ยหมักใช้เองแทน การซื้อปุ๋ยเคมี ทำน้ำหมัก ทำฮอร์โมนชีวภาพ ทำสารไล่แมลงจากสมุนไพรและการขยายจุลินทรีย์ วัสดุ

ที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติได้ง่ายจากธรรมชาติ ในไร่นาและครัวเรือน เช่น พาง เปลือกข้าวโพด ชากพืช มูลสัตว์ น้ำข้าวข้าว เป็นต้น

กระบวนการดังนี้เป็นไปตามหลักการทรงงานของรัชกาลที่ 9 ที่โครงการชีววิถีนี้แนะนำให้ดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนสามารถบรรลุผลสำเร็จทั้งแก่คุณภาพชีวิต คุณภาพสังคม และคุณภาพสิ่งแวดล้อม โดยใช้จุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพเป็นเครื่องมือสำคัญในกิจกรรม ที่จะช่วยให้กระบวนการหมักการย่อยสลายมูลสัตว์และเศษพืชหรือวัสดุเหลือใช้จากการเกษตรและครัวเรือน ให้เป็นปุ๋ยอินทรีย์ น้ำหมัก ฮอโมนชนิดต่าง ๆ มีความปลอดภัยเพราะไม่มีขั้นตอนใดใช้สารเคมี และเป็นการช่วยเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ในที่ดินเกษตรของตนเองด้วยฐานทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น ผลที่ได้จึงช่วยลดการทำลายเศษวัสดุเหลือใช้ในการเกษตร ไม่เพิ่มปัญหาสิ่งแวดล้อม เช่น ไฟป่า ฝุ่น ควันพิษ เป็นต้น สภาพแวดล้อมในแปลงเกษตรที่ไม่เป็นพิษ แมลงที่มีประโยชน์ต่อระบบนิเวศจึงจะสามารถอยู่รอดและคอยกำจัดแมลงศัตรูพืชให้กับเกษตรกร ความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมดังกล่าวจึงเป็นการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติได้หลายด้าน มีความปลอดภัยในคุณภาพชีวิตและระบบนิเวศที่ฟื้นคืนสู่ความสมดุล

โครงการชีววิถีจึงขยายกิจกรรมดังกล่าว ไปสู่ชุมชนรอบการไฟฟ้าแม่เมาะอย่างสม่ำเสมอซึ่งชุมชนบ้านสบจาง ตำบลนาสัก เป็นชุมชนหนึ่งซึ่งเกษตรกรและแกนนำอาชีพต่าง ๆ ให้ความสนใจต่อกิจกรรมชีววิถีและนำไปใช้ในแปลงนาข้าว เนื่องจากวิถีชีวิตมีการพึ่งพาอาศัยธรรมชาติมาโดยตลอด สภาพหมู่บ้านห่างไกลจากตัวอำเภอแม่เมาะประมาณ ๔๐ กิโลเมตร มีเขื่อนแม่จางตั้งอยู่ในเขตตำบลนาสัก แต่หมู่บ้านสบจางตั้งอยู่ในเขตเหนือเขื่อน แหล่งน้ำจึงหล่อเลี้ยงหมู่บ้านที่อยู่ได้น้ำไปจนถึงอำเภอแม่เมาะ ทำให้วิถีชีวิตของชุมชนบ้านสบจางเป็นไปในลักษณะพึ่งพาตนเองเป็นหลัก หมู่บ้านสบจางมีเอกลักษณ์ทางการอาหารการกิน คือ น้ำอ้อยกะทิเมืองจาง ในอดีตถือว่ามีความเสี่ยงมาก เป็นวัตถุดิบในการทำอาหารและขนม เนื่องจากชุมชนบ้านสบจางเคยมีพื้นที่ปลูกอ้อยเป็นจำนวนมาก และต่อมาพื้นที่ในการปลูกถูกประกาศให้เป็นป่าสงวน ประกอบการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยวต้องใช้แรงงานมาก โดยเฉพาะแรงงานในครัวเรือนที่น้อยลง (สัมภาษณ์ ศนทยา หล้าวงศา, (13 มกราคม 2562).

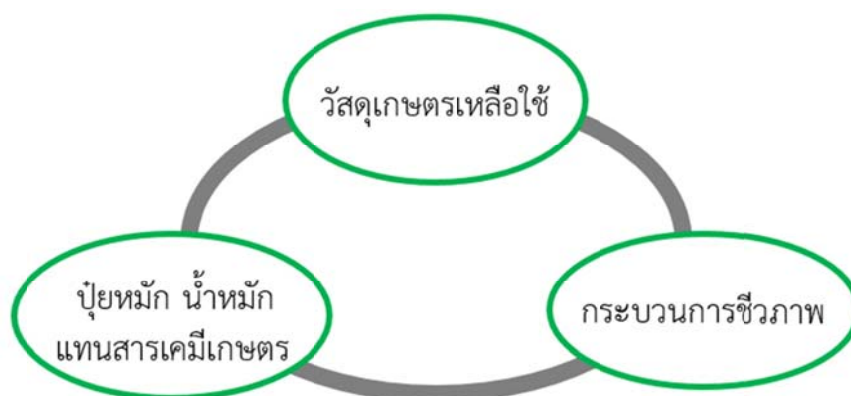
3. การบูรณาการพุทธธรรมในโครงการชีววิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

กิจกรรมของโครงการชีววิถี ซึ่งถ่ายทอดเทคนิคทางชีววิทยา ต้องการสร้างคุณภาพชีวิต สังคม และธรรมชาติ โดยการปฏิเสธการใช้สารเคมีในกิจกรรมการเกษตร ซึ่งเป็นฐานการดำเนินชีวิตของชุมชนบ้านสบจาง และการชักชวนให้เกิดความรู้ด้านการใช้ทรัพยากรในท้องถิ่นของตน ลักษณะความสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์ประโยชน์ให้แก่กันเช่นนี้ จะช่วยพัฒนาไปสู่ความสามัคคีเข้มแข็งในชุมชน มิตรไมตรีและความเข้าใจอันดีระหว่างกัน เป็นจุดเริ่มของเครือข่ายที่คอยสนับสนุนช่วยเหลือ ติดตามผลและแก้ไข ถือว่าเป็นการปูพื้นฐานการพัฒนาจากกลุ่มเป็นเครือข่ายที่มีการติดต่อสัมพันธ์กัน อันเกิด

จากการมีเป้าหมายที่ตรงกัน จึงมีการกระทำในลักษณะส่งเสริมและปรารถนาดีต่อกัน ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า กัลยาณมิตร

สิ่งสำคัญของกิจกรรมชีวิตวิถี คือสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และสิ่งของที่ใช้ประโยชน์แล้ว นำมาเป็นประโยชน์ในด้านต่าง ๆ กลวิธีการนำเศษซากเหลือใช้จากการเกษตรหลายชนิด มาเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม ทำให้ทุกคนเห็นการหมุนเวียนใช้ประโยชน์จากสิ่งต่าง ๆ รอบตัว มาเป็นประโยชน์เกิดผลผลิตใหม่ ให้ประโยชน์ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ประเด็นนี้สอดคล้องอย่างยิ่ง กับกระแสความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นวิธีการให้ความร่วมมือกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในการไม่ทำลายรบกวนต่อกัน การกำจัดเศษซากทางการเกษตรโดยปกติ เกษตรกรมักใช้วิธีที่ง่ายและเข้าใจว่าเกิดประโยชน์ นั้นคือการเผาทำลาย โดยมีได้กังวลใด ๆ ว่าเป็นการทำลายสิ่งแวดล้อม สร้างมลภาวะหลายต่อหลายประการ กระทบส่งต่อความเป็นพิษแก่กัน

การมองไปตามสภาพความเป็นธรรมตาของสรรพสิ่ง ช่วยให้ความคิดด้านคุณค่าในมนุษย์ และสรรพสิ่งต่าง ๆ ในธรรมชาติมีความเด่นชัดขึ้น เพราะเข้าใจเหตุการณ์ต่าง ๆ ไปตามความเป็นจริงและเมื่อมองตามกระบวนการอิทัปปัจจยตา ในลักษณะค้นหาสืบสาวหาเหตุปัจจัยที่กระทบส่งผลเกี่ยวเนื่องกัน จะทำให้เกิดแนวทางป้องกัน อนุรักษ์ รักษา ใช้ประโยชน์จากปัจจัยด้วยจิตใจแห่งเมตตาเกื้อกูลต่อกันและกัน รัฐบาลที่มนุษย์พึงมี คือ ต้องเกื้อกูลสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ และคอยรักษาคุณภาพของชีวิต รวมทั้งสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่ได้เป็นปกติเพื่อความยั่งยืนต่อไป เป็นไปตามพุทธ

สุภาชิต ดังกล่าวว่า อพฺยาปชฌิ สฺขํ โลก "ความไม่เบียดเบียน เป็นสุขในโลก (วิ. มหา. (ไทย) 5/6/9).

แผนภูมิที่ ๑ การหมุนเวียนวัสดุเหลือใช้ นำกลับมาใช้ใหม่ ตามเหตุปัจจัยของหลักอิทัปปัจจยตา

หากมองกระบวนการเกิดปัญหามลพิษต่อสิ่งแวดล้อมไปตามหลักอิทัปปัจจยตา ทุกสิ่งอย่างเป็นเหตุปัจจัยต่อกันและกัน มีความเชื่อมโยงสืบเนื่องกันไม่มีสิ้นสุด สามารถใช้อธิบายการเกิดขึ้นของสิ่งใด ๆ ได้ชัดในทุกแง่มุม ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม ในอดีต ปัจจุบันและอนาคต ก็จะเป็นการอธิบายเพื่อสืบสาวไปสู่ต้นตอของปัญหา สมดังพุทธพจน์ที่พระพุทธองค์ทรงแสดงสัจธรรมในแง่ความ

เป็นไปของการที่มีทุกข์ มีปัญหาต่าง ๆ เกิดขึ้นเสมือนกลุ่มด้ายพันกันยุ่งเหยิงจะคลายปมย่อมทำได้ยาก (ส.นิ. (ไทย) 16/16/87).

มนุษย์จึงควรทำความเข้าใจสิ่งทั้งหลายที่มีและเกิดขึ้นในโลกนี้ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิตจะมีการเปลี่ยนแปลงตามหลักพุทธธรรมที่ว่าเกิดขึ้น ตั้งอยู่ และดับไป เป็นวัฏจักรของการเปลี่ยนแปลงและหมุนเวียนอย่างต่อเนื่อง ในสรรพสิ่งต่างๆ เหล่านั้นจะอยู่อย่างโดดเดี่ยวโดยไม่สัมพันธ์กับสิ่งอื่นๆ โดยรอบก็ไม่ได้ แต่จะต้องมีปฏิสัมพันธ์ ทั้งทางตรงและทางอ้อมซึ่งกันและกัน ผลที่เกิดขึ้นในขณะใดกับสรรพสิ่งใดย่อมมีสาเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดขึ้น ตามหลักพุทธธรรมกฎแห่ง "อิทัปปัจจยตา"

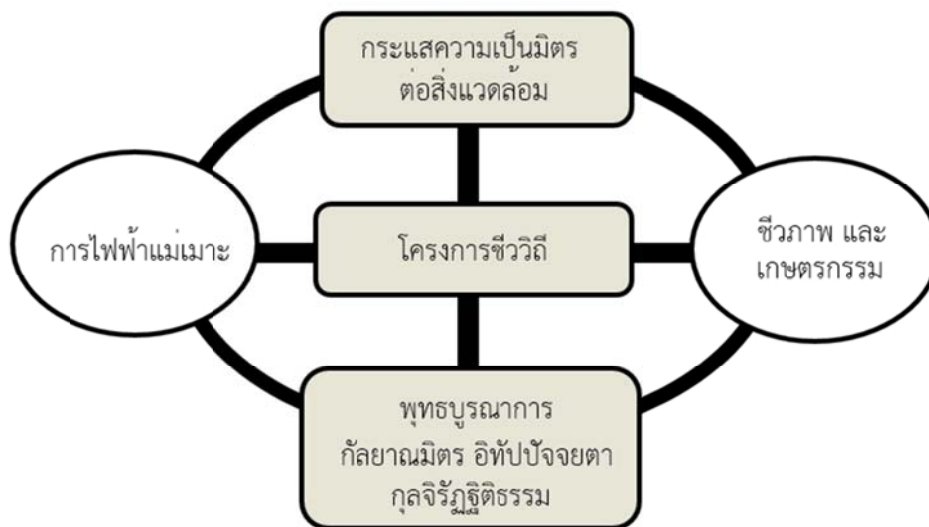
ในทางตรงข้ามกัน หากมองกระบวนการชีวิตวิถีไปตามกฎของอิทัปปัจจยตา คือหลักการที่มองทุกสิ่งอย่างด้วยความเป็นองค์รวม ดำเนินไปด้วยความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันของปัจจัยหลายสิ่งหลายอย่าง มองให้เห็นความเกี่ยวข้องต่อเนื่องตามธรรมชาติของเหตุปัจจัยที่เป็นอยู่ตามนั้น ความอิงอาศัยในความเป็นเช่นนั้นคือความพอเหมาะพอดีอย่างกลาง ๆ ธรรมชาติได้ทำหน้าที่เพราะมีปัจจัยต่าง ๆ สัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ ในความเป็นเหตุทำให้เกิดผล สิ่งที่เกิดผลนี้ ไม่สามารถตั้งอยู่ด้วยสภาวะนั้นได้นาน ทุกสิ่งย่อมมีความเปลี่ยนแปลงเสื่อมสลาย สิ่งนี้คือ ไตรลักษณ์ จากผลที่เคยตั้งอยู่จึงนำไปสู่ปัจจัยความเป็นเหตุและทำให้เกิดผลได้อีกแบบกลับป้อนกลับมา หมุนเวียนเป็นวัฏจักรไปตามกฎธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัย เพราะมีความสืบเนื่องกันดังกล่าวนี้ จึงเป็นประโยชน์เพื่ออธิบายสืบสาวไปสู่เป้าหมายดับทุกข์

กิจกรรมชีวิตวิถีที่ชูประเด็นการใช้ปัจจัยธรรมชาติทางการเกษตร หมุนเวียนกลับคืนฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์สู่วิถีเกษตรกรรมอีกครั้ง ในรูปแบบของปุ๋ยหมักและสารสกัดทางชีวภาพที่ได้จากวัสดุเกษตรเหลือใช้ แนวทางชีวิตวิถีมีความเด่นชัดที่เน้นปฏิเสธการใช้สารเคมีเกษตร เป็นเพราะเห็นในคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติที่สามารถนำมาปรับปรุง สร้างคุณประโยชน์ต่อยอดไปได้อีกหลายอย่าง การมองปัจจัยต่าง ๆ ด้วยความเข้าใจด้านคุณค่า จำเป็นต้องแสวงหาความรู้ที่ถูกต้อง รองรับไว้ด้วยหลักแนวคิดทฤษฎีที่สอดคล้องกับกิจกรรมทั้งหมดและวิถีชีวิตของชุมชน นั่นคือระบบเกษตรกรรมยั่งยืนและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ที่ให้ความสำคัญกับการพึ่งพาตนเอง การอยู่ร่วมกับธรรมชาติ การสร้างภูมิคุ้มกันให้กับการดำเนินชีวิตด้วยหลักคุณธรรม

ความเห็นที่ถูกต้องได้นำไปสู่การสร้างคุณค่าให้กับสิ่งทั้งหลาย ดังนั้นวัสดุเหลือใช้ในภาคการเกษตรที่ชาวบ้านสับจางนำมาใช้ในกิจกรรมชีวิตวิถี เช่น เศษใบไม้ ฟางข้าว เปลือกข้าวโพด มูลสัตว์ น้ำข้าวข้าว เป็นต้น ประกอบเข้ากับความรู้ที่ถูกต้องด้านชีววิทยา ประยุกต์ใช้กระบวนการชีวภาพตามระยะเวลาของกิจกรรมนั้น ๆ ผลลัพธ์ที่ได้คือผลิตภัณฑ์ชีวภาพทางการเกษตรที่มีคุณสมบัติบำรุงดิน นำมาใช้ทดแทนสารเคมีสังเคราะห์ที่มีแต่การทำอันตรายต่อชีวิตและธรรมชาติ กิจกรรมชีวิตวิถีได้คืนความอุดมสมบูรณ์กลับสู่แปลงเกษตรอีกครั้ง ขจัดปัญหาให้กับเกษตรกรหมู่บ้านสบจาง ซึ่งในอดีตเคย

ประสบปัญหา มีสาเหตุจากการเน้นความสะดวกในการเตรียมแปลงนา พึ่งพาสารเคมีปราบศัตรูพืช และการใช้วัสดุธรรมชาติโดยไม่คำนึงถึงสัดส่วน สิ่งแวดล้อมในแปลงเกษตรจึงขาดความเหมาะสมพอดี

ดังนั้น กิจกรรมชีวิวิถีจึงเป็นมิตรเกื้อกูลต่อสิ่งแวดล้อม พื้นฟูคืนความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างธรรมชาติที่ควรเป็นและปัญหาชีวิตของมนุษย์ ด้วยอาศัยกระบวนการทางชีวภาพที่สอดคล้องด้วยหลักอิตัปปัจจยตา อาศัยหลักการธรรมชาติหมุนเวียนกลับไปสู่ธรรมชาติอีกครั้ง เมื่อปัญหาคลี่คลายจึงได้ไตร่ตรองสืบค้นหาสาเหตุ ไม่บ่มเพาะต้นเหตตามกระแสสังคมซึ่งเป็นเครื่องพอกพูนอวิชชา (ความไม่รู้) เมื่อการเรียนรู้ของคนบ้านสบจางเกิดจากความเห็นถูก (สัมมาทิฐิ) ว่าธรรมชาติที่วิถีชีวิตสามารถใช้พึ่งพาได้ควรมีสภาพอย่างไร ควรทำอะไร เรียกว่าเข้าใจการมองตามเหตุปัจจัย รู้วิธีหมุนเวียนใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งช่วยลดปัญหามลภาวะในสิ่งแวดล้อม เข้าใจเหตุและผลอย่างถูกต้องในการจัดการเศษซากวัสดุในการเกษตรกร การมองลักษณะนี้เป็นการมองตามคุณค่า สิ่งที่เกิดขึ้นจากการมองตามเหตุปัจจัยและคุณค่าเมื่อเกิดขึ้นพร้อมกันจึงเป็นการใช้วิถีแห่งปัญญาสร้างรากฐานให้แก่ชีวิต นำมาพัฒนาวิถีการดำเนินชีวิตและจิตใจให้ก้าวหน้าสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เกิดประโยชน์สร้างสรรค์ไปสู่ระดับการมีคุณธรรม

แผนภูมิที่ ๒ การบูรณาการพุทธธรรมในโครงการชีวิวิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
ของการไฟฟ้าแม่เมาะ อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง

สิ่งที่ดียิ่งเกิดตามมาคือความสำนึกรักษ์สิ่งแวดล้อมและรับผิดชอบต่อโลกมากขึ้น การใช้ปัญญา รู้ชัดสืบค้นเหตุปัจจัยทั้งบวกและลบ จึงเกิดแนวคิดร่วมแก้ไขและสร้างสรรค์โดยการปฏิบัติให้เป็นจริง ลดกิจกรรมที่ทำให้เกิดผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อสายสัมพันธ์ของสิ่งมีชีวิตในโลก เช่นนี้ก็จะเห็นถึงคุณประโยชน์ของการอนุรักษ์ ในขณะที่เดียวกันก็จะเห็นถึงโทษของเกษตรกรรมแบบสารเคมีไปพร้อมกัน โดยมีอิตัปปัจจยตาเป็นฐานแนวคิดว่า ปัญหาเกิดจากอะไร เมื่อรู้ว่าเป็นพิษภัย ก็จะสืบสาว

หาเหตุปัจจัยเพื่อจะได้เป็นประโยชน์ต่อไป การฝึกหัดความคิดด้วยอทิปปัจจยตาว่า “สิ่งนี้สรรพสิ่งทั้งหลายตั้งอยู่ได้ด้วยอาศัยความเป็นปัจจัยของกันและกัน เกี่ยวเนื่องกันไปตลอดเวลา” และ เมื่อสิ่งนี้ “มี” สิ่งนี้ ย่อมมี เมื่อสิ่งนี้ “ไม่มี” สิ่งนี้ ย่อมไม่มี ก็จะสามารถเกิดคุณธรรมที่งอกงามในคนที่ทำอย่างนี้ ลักษณะวิถีชีวิตจึงมีผลสำเร็จยิ่งย่นกว่าการพัฒนาทางกาย สามารถที่จะอยู่ดีมีสุข ด้วยเนื้อแท้ของจิตใจมุ่งกระทำสิ่งใด ๆ ก็เพื่อเอื้ออำนวยประโยชน์แก่สรรพชีวิต ทั้งเพื่อนมนุษย์ สัตว์และพืชในระบบธรรมชาติของโลก เพราะปฏิบัติอย่างนี้ ผลอย่างนี้จึงเกิดขึ้น เพราะไม่ปฏิบัติอย่างนี้ ผลปฏิบัติย่อมไม่มี

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

๑) ควรศึกษาฟื้นฟู อนุรักษ์วัฒนธรรมทางอาหาร คือ น้ำอ้อยกะทิบ้านสบจาง ที่มีการทำอยู่ไม่ถี่ครัวเรือนเท่านั้น เนื่องจากในอดีตเป็นผลิตภัณฑ์น้ำอ้อยที่มีชื่อเสียงมาก นิยมทำทุกครัวเรือนในช่วงเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม ปัจจุบันการเข้ามาแทนที่ของน้ำตาลทรายและปัญหาด้านแรงงานในการหีบอ้อยมีจำนวนลดลงจึงคลายความนิยมลงไปมาก แต่ในปัจจุบันมีครัวเรือนจำนวนหนึ่งยังคงรักษาวัฒนธรรมการกินอยู่ของหมู่บ้านสบจางไว้มิให้สูญหายไป

๒) ควรศึกษาแนวทางการสืบทอดชีวิตวิถีในกลุ่มเยาวชนของหมู่บ้านสบจาง เนื่องจากผู้เข้าอบรมทั้งหมดเป็นเกษตรกรวัยกลางคนจนถึงผู้สูงอายุ หากไม่มีการส่งต่อแนวคิดหรือประยุกต์ใช้ชีวิตวิถีให้เกิดขึ้นภายในชุมชน การกระทำเพื่อสิ่งแวดล้อมในอนาคตอาจสะดุดหยุดลง

References

- กรมควบคุมโรคติดต่อ กระทรวงสาธารณสุข. (2560). **สรุปรายงาน การเฝ้าระวังโรค ประจำปี ๒๕๖๐**. กรุงเทพมหานคร: ส.โพบูลย์การพิมพ์.
- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย. (2559). **ชีวิตวิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนสู่เศรษฐกิจพอเพียง**. กรุงเทพมหานคร: การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย.
- ณภัทร เตียววิไล. (2558). “น้ำหมักชีวภาพกับความเชื่อเรื่องการรักษาโรค”. **วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยปทุมธานี**. 7(1), 68
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2554). **แก่นแท้ของพระพุทธศาสนาและลักษณะแห่งพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพัฒนาคุณธรรม กรมการศาสนา.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ. (2548). **เศรษฐกิจชีวภาพ**. ปทุมธานี: ฝ่ายสื่อวิทยาศาสตร์ สวทช.
- ศนทยา หล้าวงศา. (13 มกราคม 2562) **แกนนำกลุ่มน้ำอ้อย ข้าวแคบ**. สัมภาษณ์.